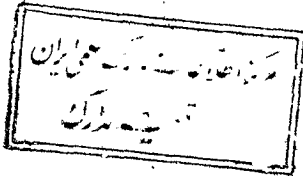

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تأییدیه اعضای هیأت داوران حاضر در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

اعضای هیئت داوران نسخه نهائی پایان نامه خانم/ آقای..... جلال چالویی.....
 تحت عنوان... تصویر... حضرت... شیخ... (ع)... در... دوره... های... مختلف... تاریخ... نقاشی...
 را از نظر فرم و محتوی بررسی نموده و پذیرش آنرا برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد پیشنهاد می کنند.

اعضای هیأت داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضاء
۱ - استاد راهنما	دکتر عبدالمجید حسینی راد	استادیار	
۲ - استاد مشاور			
۳ - نماینده شورای تحصیلات تکمیلی	دکتر کاظم حسونند	استادیار	
۴ - استاد ممتحن	دکتر سیدحبیب... لزگی	استادیار	
۵ - استاد ممتحن	دکتر حبیب... آیت اللهی	دانشیار	

بسمه تعالی

آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیتهای علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱ در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲ در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه)، عبارت ذیل را چاپ کند:
«کتاب حاضر، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد / رساله دکتری نگارنده در رشته ^{تفصیلی} *تفصیلی* است که در سال ۱۳۷۸ در دانشکده *فلسفه* دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی سرکار خانم / جناب آقای دکتر *عبدالحمید حسینی*، مشاوره سرکار خانم / جناب آقای دکتر *_____* و مشاوره سرکار خانم / جناب آقای دکتر *_____* از آن دفاع شده است.»

ماده ۳ به منظور جبران بخشی از هزینه های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اهدا کند. دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

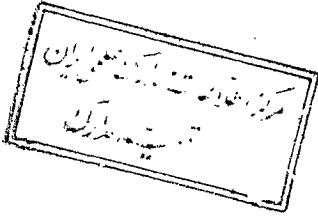
ماده ۴ در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تأدیه کند.

ماده ۵ دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تأمین نماید.

ماده ۶ اینجانب *محمد علی چالابری* دانشجوی رشته *تفصیلی* مقطع *کارشناسی ارشد* تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

نام و نام خانوادگی: *محمد علی چالابری*

تاریخ و امضا:

دانشگاه تربیت مدرس

دانشکده هنر

پایان نامه کارشناسی ارشد
رشته نقاشی

تصویر حضرت مسیح (ع) در دوره‌های مختلف تاریخ نقاشی

۸ 3859

تدوین

جلال چالای

استاد راهنما

دکتر عبدالمجید حسینی راد

بهار ۱۳۷۸

تقدیم به پدر و مادرم؛

به خاطر تمام رنج‌هایشان

و همچنین تقدیم به

روان پاک حواریون مسیح (ع)

با سپاس از جناب

آقای دکتر عبدالمجید حسینی راد

به خاطر راهنمایی بی دریغ و

نکته‌سنجی‌هایشان و همچنین با تشکر از

آقای فرهاد ماجد،

آقای آرش مقدم و

سرکار خانم لعیا الماسی

بخاطر زحماتی که متحمل شدند.

□ چکیده ☺

رساله تحت عنوان تصویر حضرت مسیح(ع) در هنر نقاشی اروپا به بررسی و نقد آثار هنری در ارتباط با حضرت مسیح(ع) پرداخته است. سیر مطالعاتی رساله از بررسی انجیل به عنوان منشاء الهام هنرمند آغاز شده و به بررسی اناجیل چهارگانه می‌پردازد. بررسی تصویر مسیح از دیدگاه اناجیل و سپس تصویر مسیح از دیدگاه اسلام فصل اول را در بر می‌گیرد.

در این فصل به تفاوت‌های اناجیل و تصویری که دین اسلام از مسیح ارائه می‌دهد نیز پرداخته شده است. در فصل دوم روند تحولات و سیر تاریخ نقاشی از صدر مسیحیت تا سده بیستم با توجه به دگرگونی اندیشه‌ها از قرون وسطی تا دوره معاصر مورد توجه قرار گرفته است.

تغییر و تحولات اجتماعی و فلسفی و تکنولوژی موجب برداشت‌های متفاوتی از دین به ویژه مسیحیت شده است. روند تحولات اندیشه و بروز مکاتب هنری نه تنها بر ابهام تصویر حضرت مسیح(ع) افزوده، بلکه تصویر آن حضرت مسخ شده و هرچه بیشتر در ابهام فرو رفته است.

فصل سوم به مقایسه چند تصویر از حضرت مسیح(ع) در دوره‌های متفاوت تاریخ نقاشی پرداخته و تفاوت‌های آن‌ها را مورد بررسی قرار داده است و آنگاه نتیجه پژوهش در آخر همین فصل آمده است.

با توجه به این نکته که هر تصویر فقط می‌تواند گوشه‌ای از واقعیت را بیان نماید و نه تمام آن را و اینکه تصویر ذهنی هر انسان مختص خود اوست، این نتیجه حاصل شده است که تصویر پردازی از مقدسین موجب تضعیف و یا لطمه شدید بر امر مقدس می‌شود. در انتها شرحی کوتاه بر پروژه عملی آمده است که در آن انسان معاصر، رنج‌ها و تنهایی‌اش در روزگار کنونی موضوع پروژه عملی قرار گرفته است.

□ فهرست

□ چکیده (فارسی) الف

□ دیباچه ۱

□ فصل اول ۳

□ ۱-۱ انجیل منشاء الهام هنرمند ۴

□ ۱-۲ انجیل مرقس ۱۱

□ ۱-۳ انجیل متی ۱۷

□ ۱-۴ انجیل لوقا ۲۰

□ ۱-۵ انجیل یوحنا ۲۷

□ ۱-۶ مسیح (ع) از دیدگاه اسلام ۳۰

- فصلی دوم..... ۳۴
- ۱-۲ تصویر حضرت مسیح (ع) در مسیحیت..... ۳۵
- ۲-۲ صدر مسیحیت..... ۳۷
- ۲-۳ دوره گوتیک..... ۴۲
- ۲-۴ دوره رنسانس..... ۴۷
- ۲-۵ رنسانس آغازین..... ۴۹
- ۲-۶ اوج رنسانس..... ۵۳
- ۲-۷ شیوه گری (منریسم)..... ۵۶
- ۲-۸ دوره باروک..... ۶۶
- ۲-۹ در آستانه عصر جدید..... ۷۰
- ۲-۱۰ رئالیسم..... ۷۷
- ۲-۱۱ آغاز مدرنیسم..... ۸۰
- ۲-۱۲ سده بیستم..... ۸۴
- فصلی سوم..... ۸۸
- ۱-۳ مقایسه تصاویر مسیح (ع) در ادوار مختلف..... ۸۹
- ۳-۲ شام واپسین..... ۹۰
- ۳-۳ پائین آوردن مسیح (ع) از صلیب..... ۹۵
- ۳-۴ مریم باکره و کودک..... ۹۹
- ۳-۵ سر مسیح..... ۱۰۳
- ۳-۶ زاری بر جسد مسیح..... ۱۰۴
- ۳-۷ تصلیب مسیح..... ۱۰۵
- ۳-۸ خلاصه و نتیجه گیری..... ۱۰۹
- شرحی بر پروژه عملی..... ۱۱۸
- چکیده انگلیسی..... ۱۲۷
- منابع و مأخذ..... ۱۲۸
- منابع تصاویر..... ۱۲۹

□ د پياڅه:

ای لقای تو جواب هر سؤال مشکل از تو حل شود بی قیل و قال

حضرت عیسی مسیح (ع) پیامبر خدا سراسر لطف و مهربانی و محبت بود. او در میان قومی ستمکار و کینه‌ورز

ظهور کرد تا فرمان خدای را به جا آورد و مردم را به نیکی و دوستی هدایت نماید.

مسیحیان به خاطر محبت و انسی که به مسیح (ع) داشتند برای گرامیداشت و تقدیس او تصاویری از زندگی و

تصلیب او می‌کشیدند. از صدر مسیحیت تا کنون این تصاویر متناسب با هر دوره تاریخی و تحولات اندیشه و

زندگی کشیده شده و دگرگونی یافته‌اند. گاه حیات کلیسا با این تصاویر شکل گرفته و گاه این تصاویر حیات کلیسا را

به خطر انداخته‌اند.

آیا تصاویری که از پیامبر الهی ساخته شده در خور مقام آن حضرت بوده است؛ یا توانسته است آنگونه که

بایست لحظاتی از زندگی، رفتار و رنج او را به نمایش بگذارد؟

اصولاً این تصاویر چه نقشی در دین مسیحیت داشته و چرا ارباب کلیسا اغلب از هنرمندان خواسته‌اند تا صحنه‌هایی از زندگی و تصلیب آن حضرت را به وجود بیاورند و چرا در زمانی دیگر کلیسا بر علیه شمایل‌سازی قیام کرده است؟

تصاویری که از مسیح (ع) در دسترس ماست، ساخته ذهن هنرمندان متفاوتی است. آیا می‌توان به تصویر ذهنی آنان اعتماد داشت؟ به عبارت دیگر تصاویر به جا مانده می‌توانند جایگزین تصویری باشند که ما از آن حضرت در ذهن خود داریم؟

در هر دوره تاریخی هنرمندان با تصویری که از دنیا و محیط اطراف داشته‌اند و نیز تحت تأثیر فلسفه‌ای که در دوره آنان رایج بوده به بیان احساسات و اندیشه‌های خود پرداخته و خواسته یا ناخواسته آینه تمام‌نمای اجتماع خود بوده‌اند. تحولات هر دوره تاریخی نسبت به دوره ماقبل خود شرایطی را فراهم آورده تا هنرمند فضای تازه و جدیدی را تجربه نماید. تاریخ هنر گواهی می‌دهد که آثار هنری همواره بازتاب دغدغه‌های انسان بوده‌اند و چون انسان ذاتاً دینی است، اعتقادات دینی او نیز در هنر متجلی شده است. به تعبیر دیگر هنر و دین هر دو از فطرت آدمی سرچشمه می‌گیرند. هر دو می‌خواهند به آدمی کمک کنند که به شناخت بهتر و عمیق‌تری از هستی خود دست یابند. زمانی که هنرمندان در صراط مستقیم الهی بوده‌اند موجب رحمت و خیر و برکت بوده‌اند و انسان را به حقیقت وجود متذکر شده‌اند و زمانی که از مسیر الهی منحرف گشته‌اند موجب گمراهی و زبونی آدمی بوده‌اند. اینجاست که جایگاه ویژه هنر و دین در زندگی انسانها معنی می‌شود.

در نقاشی مذهبی، ما با روحی مواجه می‌شویم که سرتاسر تابلو را در لفافه‌ای از معنی پیچیده و ما را از شکوهی فراتر از خط، رنگ و فرم ملهم می‌سازد تا لحظه‌ای در ساحت قدسی بیارامیم.

در این رساله به نقاشی‌هایی که قصدشان تصویر کردن مسیح پیامبر بوده است نگاهی می‌اندازیم تا نور ایزدی را در سیمای او دریابیم و هر جا نیز لازم باشد به نقد و بررسی خواهیم نشست.

■ فصل اول

- انجیل منشاء الہام ہنرمند ۱-۱
- انجیل مرقس ۱-۲
- انجیل متی ۱-۳
- انجیل لوقا ۱-۴
- انجیل یوحنا ۱-۵
- مسیح (ع) از دیدگاہ اسلام ۱-۶

انجیل منشاء الهام هنرمند

انجیل کتاب مقدس مسیحیان با ایجاد فضای معنوی و سرشار از تصویر توانسته منبع خوبی برای خلاقیت هنرمندان مسیحی باشد. هر چه در سیر تاریخی هنر نقاشی دنیای مسیحیت بیشتر تفحص کنیم، به این نکته بیشتر پی می‌بریم که تنها دستمایه‌ای که هنرمندان مسیحی توانسته‌اند بدان تکیه داشته باشند و فارغ از هر نوع شک و تردید آن را مورد استفاده قرار دهند و نبوغ و خلاقیت خویش را در فضای روحانی آن به جولان درآورند، کتاب انجیل است. کتابی که در آن حضور حضرت مسیح (ع) را لمس می‌کنیم و در لابلای کلمات آن طنین تعلیمات مقدس او

در میان مسیحیان اولیه اثری از نقاشی و تصویر دیده نمی‌شود. به ویژه با مشاهده کلیسای "اورشلیم" که اولین کلیسای مسیحی است، این امر بهتر قابل درک است. پژوهشگران معتقدند که مسیحیان اولیه تحت تأثیر احکام تورات که در آن ساختن هر گونه تصویر (به صورت نقش یا مجسمه) از موجودات زنده تحریم شده است، قرار داشتند.^۱

بوکهارت^۲ در ارتباط با این موضوع چنین می‌نویسد:

«بی‌گمان در نخستین قرون مسیحیت، نوعی احتراز از هنر تصویری وجود داشته که در عین حال نفوذ یهودیت و تباین (مسیحیت) با شرک دوران باستان آن قید را پدید آورده بودند؛ بنابراین مادام که هنر شفاهی هنوز همه جا زنده بود و مسیحیت نیز کاملاً ظاهر و آفتابی نشده بود، هنر تصویرنگاری حقایق مسیحی، فقط نقشی غیر ضروری و پراکنده یا متفرق می‌توانست داشت اما بعدها آزادی اجتماعی از یک سو و مطالبات و توقعات جماعات از سوی دیگر، زمینه مساعدی برای شکوفایی هنر مذهبی پدید آورد و حتی آن را ضروری و واجب ساخت».^۳

بدین ترتیب ما شاهد نقاشی‌های گورستانهای زیرزمینی^۴ و شمایل‌های مقدس^۵ هستیم. سپس با تصاویر حضرت مسیح (ع)، باکره و قدیسان در دوره قرون وسطی و آنگاه در رنسانس با تصاویری متفاوت با گذشته روبرو می‌شویم و در عصر جدید هنرمند با برداشت نوین از انجیل، مذهب را در چار چوب فلسفه تفسیر می‌کند و تحت تأثیر آن به بازنگری دوباره می‌پردازد.

۱. به همین جهت هرگز در هنر مسیحی ادوار اولیه این نواحی (چون هنر یهودی) شکل جانداران وجود ندارد و از این لحاظ نقوش آن جنبه سمبولیک پیدا می‌کند. از اینجا تشبیهات و رموز آن غالباً به صورت پیچکها و نقوش گیاهان به ظهور می‌رسد.

۲. تیتوس بورکهارت Titus Burckhardt پسر کارل بورکهارت مجسمه‌ساز سوئیس از خانواده معروف اهل بال، در شهر فلورانس چشم به جهان گشود. در آغاز عمر با ذوق وافر که در هنر داشت کوشید تا حرفه پدر خود را دنبال کند؛ لیکن علاقه مفراط او به حکمت و عرفان به زودی او را به مطالعه هنر قرون وسطی و قدیم کسانید و بالاخره در سال ۱۹۳۵ پس از مسافرت به آفریقای شمالی، سکونت در شهرهای مغرب او را شیفته هنر و تمدن و بیش از آن معنویت اسلامی گردانید. شهرت بورکهارت علاوه بر آنچه در هنر دینی نگاشته است، بیشتر مربوط به تحقیقات و ترجمه‌های ژرف او در تصوف است.

۳. بورکهارت، تیتوس - هنر مقدس - ترجمه جلال ستاری، انتشارات سروش - ۱۳۶۹ - ص ۶۰

۴. Catacombes

Icon ۵

همه این روند تاریخی با الهام از انجیل‌های چهارگانه در بستر خلاقیت هنرمند شکل گرفته است.

«هنرمند با هنر خویش می‌خواهد عالم غیب را به عالم خاکی آورد، همچون وجود حضرت عیسی (ع) که در

نظر او تنزل و تجسم خدا در عالم علوی از طریق مرموز و تشبیهات و اشارات باشد. هنرمند در این مقام حقایق

نامحسوس را در صورت محسوس بیان می‌کند: بنابراین هنرمندان چیزهایی را که تا آن زمان منحصرأ با کلمات

تفسیر می‌شد به قالب تصاویر دیدنی درآوردند.»^۱

در نقاشی‌های حضرت مسیح (ع) که همگی از انجیل‌ها هستند، چهار گروه تصویر را شاهد هستیم. یکی نقاشی‌هایی که

به بیان مصیبت پرداخته‌اند که همانا مصلوب نمودن حضرت عیسی (ع) است.

دوم نقاشی‌هایی که به شام آخر موسوم‌اند و نقطه عطف زندگی مسیح (ع) می‌باشند.

سوم نقاشی‌هایی که به مریم باکره و کودک مشهورند و به زندگی حضرت مسیح (ع) در دوران تولد و کودکی آن

حضرت مربوط می‌شود.

چهارم نقاشی‌هایی که آن حضرت را با توجه به روایات انجیل‌ها در حال تعمید، سفر، مباحثه، شفای بیماران و اعجاز

آن حضرت نشان می‌دهد.

هر تصویری که از روایات انجیل‌ها الهام گرفته شده، می‌تواند به صورت‌های گوناگون متجلی شود و این خود

وسعت فضای ذهنی و تصویری غنی را به هنرمند و مخاطب ارائه می‌دهد. برای مثال در بیان مصیبت در آثار هنری

سه حالت به صورت‌های متفاوت دیده می‌شود.

۱- رفتن حضرت مسیح (ع) به سوی صلیب (ت ۱-۱)*

۲- حضرت مسیح (ع) بر صلیب (ت ۱-۲)

۳- پائین آوردن حضرت مسیح (ع) از صلیب (ت ۱-۳)

۱. مددیور- حکمت معنوی- ص ۱۷۶
* (ت ۱-۱): تصویر شماره ۱ از فصل اول